

Som Aktionærer i det hele Foretagende kunne Arbejderne nyde Udbyttet af deres Ejendomsret, selv om de skifte Opholdssted, hvis de da ikke vælge at sælge deres Aktier, hvilket kun kan ske til et andet Medlem af det lille Samfund.

Til Arbejderkolonien slutter der sig forskellige andre Etablissementer, saaledes en større Bygning, der efter Omstændighederne anvendes til meget forskellige Formaal: Foredrag, Fester, Legemsøvelser, Læsesal m. m., videre et Bageri og Butikker, grundede efter samme Princip som Beboelseshusene.

Cordt Trap.

Norges Kreaturhold, Mejerier m. m.

Ifølge et nyligt offentliggjort Bind af Norges officielle Statistik udgjorde d. 1. Januar 1891

Norges Kreaturstyrke:

	Riget.
Heste	150,898
Storfæ	1,006,499
Faar	1,417,524
Geder	272,458
Svin	121,057
Rensdyr	170,134

Da Tællingen foregik ved Aarsskiftet og et betydeligt Antal Svin nedslagtes til Jul, viser Opgaven for denne Husdyrarts Vedkommende en i Forhold til det sædvanlige reduceret Størrelse. Opgaverne over Rensdyrholdet kan efter Sagens Natur alene anses som omtrentlige.

Til Sammenligning med Kreaturstyrken i det hele Rige efter de tidligere i Norge afholdte

Som Aktionærer i det hele Foretagende kunne Arbejderne nyde Udbyttet af deres Ejendomsret, selv om de skifte Opholdssted, hvis de da ikke vælge at sælge deres Aktier, hvilket kun kan ske til et andet Medlem af det lille Samfund.

Til Arbejderkolonien slutter der sig forskellige andre Etablissementer, saaledes en større Bygning, der efter Omstændighederne anvendes til meget forskellige Formaal: Foredrag, Fester, Legemsøvelser, Læsesal m. m., videre et Bageri og Butikker, grundede efter samme Princip som Beboelseshusene.

Cordt Trap.

Norges Kreaturhold, Mejerier m. m.

Ifølge et nyligt offentliggjort Bind af Norges officielle Statistik udgjorde d. 1. Januar 1891

Norges Kreaturstyrke:

	Riget.
Heste	150,898
Storfæ	1,006,499
Faar	1,417,524
Geder	272,458
Svin	121,057
Rensdyr	170,134

Da Tællingen foregik ved Aarsskiftet og et betydeligt Antal Svin nedslagtes til Jul, viser Opgaven for denne Husdyrarts Vedkommende en i Forhold til det sædvanlige reduceret Størrelse. Opgaverne over Rensdyrholdet kan efter Sagens Natur alene anses som omtrentlige.

Til Sammenligning med Kreaturstyrken i det hele Rige efter de tidligere i Norge afholdte

Tællinger, der tog deres Begyndelse ved Udgangen af Aaret 1835, hidsættes følgende Oversigtstabel, hvori Tallene altid knytter sig til nævnte Tidspunkt af Aaret:

Aar.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Geder.	Svin.	Rensdyr.
1835.....	113163	644414	1,028945	184518	79874	82225
1845.....	131894	842568	1,447274	290950	88637	90273
1855.....	154447	949935	1,596199	357102	113320	116891
1865.....	149167	953036	1,705394	290985	96166	101768
1875.....	151903	1,016617	1,686306	322861	101020	96567
1890.....	150898	1,006499	1,417524	272458	121057	170134

Over Halvdelen af Rensdyrene fandtes i Finmarkens Amt, nemlig 96651, dernæst kommer de tre andre nordlige Amter samt Hedemarkens Amt i følgende Orden: Nordre Trondhjem, Nordland, Hedemarken og Tromsø med henholdsvis 20742, 17677, 10559 og 10318.

Gennemsnitspris pr. Kreatur beregnedes saaledes:

	1870.	1875.	1880.	1885.	1890.
Pris pr. Stykke:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbejdsheste	156	371	275	250	258
Oxer	54	86	71,2	68,0	91,2
Kør	66	83	72,9	70,4	88,1
Ungkvæg	27	46	41,0	38,0	48,5
Kalve	?	?	12,2	10,7	13,7
Voxne Faar.....	8	10	9,9	9,4	12,3
— Geder	9	10	9,4	9,3	10,6
— Svin	44	66	?	56,4	62,3

Kreaturbesætningernes omtrentlige Værdi i Bygderne i 1890 beregnedes saaledes:

Værdi af Bygdernes Kreaturbesætninger:	1890. Kr.
Heste	34,600000
Storfæ	70,600000
Faar	17,300000
Geder	2,900000
Svin.....	7,300000
Rensdyr	3,200000

Samlet Værdi... 135,900000

Statistikens Meddelelser over det gennemsnitlige Mælkeudbytte om Aaret pr. Ko høre til de mindre sikre, hvilket er en Følge af, at det endnu er meget sjældent, at Gaardbrugerne føre Mælkeregnskab. Angivelserne, som leveres af Lensmændene herredsvise, har alene en skønsmæssig Karakter. Som almindelig Bemærkning ved dem gælder det, at der næppe er gjort Fradrag for Kør, som staa gelde, eller for de forskellige andre Omstændigheder, der kan bringe det gennemsnitlige Mælkeudbytte under det for en Ko normale. For samtlige Rigets Bygder skulde det gennemsnitlige eller maaske rettere det normale Mælkeudbytte pr. Ko udgøre:

i 1865	951	Liter
- 1875	1091	—
- 1880	1116	—
- 1885	1133	—
- 1890	1172	—

Mælkemængden har efter dette altsaa været i Stigende, og det kan vel heller ikke være tvivlsomt, at der i disse 25 Aar er foregaaet en betydelig Forbedring i dette Forhold.

For 1890 har man ogsaa indhentet Oplysninger om det gennemsnitlige Udbytte for de mere fremskredne Gaardbrugere. Efter de foreliggende Opgaver

skulde Udbyttet udgøre for Rigets Bygder under Et 1579 Liter pr. Ko.

Mejeriernes Antal angives saaledes:

	1875.	1880.	1885.	1890.
Riget	86	156	249	276
Rigets Bygder	78	124	204	232
Rigets Byer	8	32	45	44

Det bemærkes, at Opgaverne for de tre første Aar kun omfatte Fællesmejerier, medens man for 1890 ogsaa har medtaget større private Mejerier (o: med 100000 Liter og derover indmaalt Mælk). Af saadanne var der 19 i Bygderne og 12 i Byerne, dog er Opgaven næppe udtømmende. Med Fradrag af disse 31 større Mejerier, blev Antallet af Fællesmejerier for det hele Rige 241 eller nogle færre end ved Udgangen af 1885. Det maa imidlertid bemærkes, at man paa nogle Steder i Nordre Østerdalen og Guldalen Fogderier istedetfor Mejerier har dannet saakaldte »Smørforretninger«, hvor det paa Gaardene producerede Smør for fælles Regning videre forarbejdes og forhandles.

Af Rigets 276 Mejerier mangler Meddelelse om Driften for 8 Fællesmejerier, medens man har Opgaver for 268, af hvilke 224 var saadanne, der væsentlig drev Smørproduktion, medens de øvrige 44 alene eller væsentlig var beregnede paa Indkøb og Udsalg af Mælk.

Af de nævnte 268 Mejerier udgjorde den til de 224 saadanne, som væsentlig drev Smørproduktion, indmaalte Mælkemængde 60,422651 Liter og blev der kærnet 1,393692 kg. Smør og ostet 108477 kg. Fedost og 1,340653 kg. Magerost. Ordner man disse 224

Mejerier efter Størrelsen af den indmaalte Mælkemængde, finder man, at der blev indmaalt til:

58	under	100000	Liter,
68	fra	100000	til 200000 Liter,
73	-	200000	- 500000 —
19	-	500000	- 1,000000 —
4	-	1,000000	- 2,000000 —
2	over	2,000000	Liter.

Af de ovennævnte 268 Mejerier var der 44, som — alene eller i det væsentlige — vare beregnede paa Mælke-Indkøb og -Udsalg. Den til dem indmaalte Mælkemængde udgjorde 9,618984 Liter og blev der kærnet 46,626 kg. Smør og ostet 4165 kg. Magerost. Den største af disse Indretninger var beliggende i Kristiania, til samme indmaalt der 1,204000 Liter Mælk.

Af de 268 Mejerier, hvorfor Opgaver over Produktion foreligge, anvendte 81 Damp som Drivkraft og 110 tilsammen 112 Centrifuger og Separatorer.

Antallet af Osterier udgjorde ved Udgangen af følgende Aar:

	1875.	1880.	1885.	1890.
Riget	19	23	26	31
Rigets Bygder	19	23	26	30
Rigets Byer	•	•	•	1

Af de ved Udgangen af 1890 eksisterende 31 Osterier vare 29 Fællesosterier og 2 større private Osterier.

Tilsammen blev der indmaalt 4,984699 Liter Mælk og produceret 407021 Kg. Fedost og 223932 Kg. Magerost, deraf 81463 Kg. fed Mysost.

Af de 268 Mejerier, der have meddelt Opgaver over Produktion, har 263 meddelt Opgaver over Arbejds-

styrken. Ved disse vare ansatte 966 Personer, hvoraf 682 i Bygderne og 284 i Byerne. Personerne vare beskæftigede paa følgende Maade:

Ved den egentlige Mejerivirksomhed .. 284 Mænd og 473 Kvinder
 — Udsalgsstederne ..... 34 — - 175 —

Lignende Opgaver foreligge ogsaa for Osterierne. Ved disse vare ansatte 69 Personer, hvoraf 67 i Bygderne og 2 i Byerne. Personerne vare beskæftigede paa følgende Maade:

Ved den egentlige Osterivirksomhed 8 Mænd og 60 Kvinder
 — Udsalgsstederne ..... 1 — - 2 —

Som man vil se, er det kvindelige Element det overvejende ved denne Bedrift.

Af Fjerkræ og Bikuber var Antallet d. 1. Jan. 1891:

	Riget.
Høns	796563
Ænder	5446
Gæs	4840
Kalkuner.....	1516
Bikuber	17219

Norges Jordbrugs Statistik.

Det samme Bind af Norges officielle Statistik indeholder ogsaa Jordbrugs-Statistiken. Det ses, at

Kornavlens

beregnes saaledes:

	1835.	1845.	1855.	1865.	1871— 1875.	1886— 1890.
	Hektol.	Hektol.	Hektol.	Hektol.	Hektol.	Hektol.
Hvede ...	13719	19420	74200	98800	97015	92985
Rug	105156	142325	249300	237000	345437	333936
Byg	680704	956563	1,276400	1,242800	1,594362	1,488276
Blandkorn	449937	616517	742900	633600	719369	507926
Havre ...	1,782795	2,338311	2,957900	2,867800	3,224302	3,458876
Ærter ...	46292	69028	85100	67900	89964	80354
Ialt Korn- sæd ...	3,078603	4,142164	5,385800	5,147900	6,070449	5,962353
Ialt Kar- tøfler ..	3,731415	5,629602	6,904173	7,554532	8,389030	8,441403

Udtrykt i Procenter har Forøgelsen (+) eller Formindskelsen (÷) i hver af de siden 1835 forløbne Folketællingsperioder udgjort:

	1836— 1845.	1846— 1855.	1856— 1865.	1866— 1875.	1876— 1890.
Hvede	+ 42	+ 282	+ 33	÷ 2	÷ 4,2
Rug	+ 35	+ 75	÷ 5	+ 46	÷ 3,3
Byg	+ 41	+ 33	÷ 3	+ 28	÷ 6,7
Blandkorn ...	+ 37	+ 20	÷ 15	+ 14	÷ 29,4
Havre	+ 31	+ 26	÷ 3	+ 12	+ 7,3
Ærter	+ 49	+ 23	÷ 20	+ 32	÷ 10,7
Ialt Korn- sæd.	+ 34	+ 30	÷ 4	+ 18	÷ 1,8
Kartofler	+ 51	+ 23	+ 9	+ 11	+ 0,6

Ved en Undersøgelse af Norges Korn- (og Kartoffel-)Produktion og -Indførsel kommer man til det Resultat, at den indenlandske Produktion udgør 50,4 pCt. og Indførselen 49,6 pCt. af det hele Forbrug. I

Femaaret 1871—1875 var Tallene henholdsvis 64 og 36 pCt. og ved Udgangen af 1855 ansloges Forholdet til henholdsvis 75 og 25 pCt.

Betragter man de forskellige Kornsorter hver for sig, saa viser det sig, at det gennemsnitlige Forbrug pr. Indbygger har udgjort i nedennævnte Aar:

	1844-47. kg.	1854-57. kg.	1864-67. kg.	1874-76. kg.	1889-92. kg.
Hvede, Hvedegryn og Hvedemel	4,00	6,50	7,70	11,90	20,45
Rug og Rugmel.....	41,50	49,10	63,55	94,95	101,01
Byg, Byggryn og Byg- mel	58,50	78,50	67,90	74,90	72,07
Havre, Havregryn og Havremel.....	83,50	94,20	76,05	80,50	78,15
Tils. ovennævnte Kornvarer	187,50	228,30	215,20	262,25	271,68

Det falder her strax i Øjnene, at Forbruget af Hvede og Rug har været i stadigt Stigende, navnlig gælder dette Forbruget af Hvede, som i de 45 Aar, Tabellen omfatter, har femdoblet sig, medens Forbruget af Rug er blevet $2\frac{1}{2}$ Gang saa stort som omkring Aaret 1845. Forbruget af Byg og Havre har derimod været noget ujævnt, og var, hvad Havre angaar, i 1890 noget mindre end ved Periodens Begyndelse. Tager man samtlige ovennævnte Kornvarer under et, ses Forbruget i det hele taget at have været i jævnt Stigende.

Af Kartofler har, med Fradrag af det til Brændevinsproduktionen medgaaede Kvantum, Forbruget pr. Indbygger i samme Tidsrum udgjort:

	1844-47.	1854-57.	1864-67.	1874-76.	1890.
Kg.....	253	265	253	253	250

Dette Forbrug har altsaa holdt sig nogenlunde konstant.

I en af Værkets Tabeller finder man sammenstillet en Opgave over de paa Produktionsstederne gældende Priser paa de forskellige Kornsorter og Kartofler i Aarene 1886—1890. Idet der ved Siden heraf benyttes en Del ældre Kilder, hidsættes følgende Oversigt over de gennemsnitlige Markedspriser i Kroner pr. hl. fra og med Aaret 1861 femaarsvis:

	Hvede.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandk.	Ærter.	Kartofl.
1861—1865	16,47	12,57	10,71	6,31	?	15,14	3,53
1866—1870	17,55	14,07	11,92	7,02	?	15,97	4,03
1871—1875	16,42	12,70	11,44	6,71	8,37	15,60	3,74
1876—1880	16,37	12,20	11,22	6,75	8,57	16,41	3,94
1881—1885	15,11	12,25	10,51	6,46	8,04	15,87	3,90
1886—1890	12,67	9,51	8,51	5,99	6,55	13,75	3,12

For de sidste fem Aar enkeltvis udgjorde Priserne:

	Hvede.	Rug.	Byg.	Blandk.	Havre.	Ærter.	Kartofl.
1886	13,05	10,02	9,11	6,56	6,23	14,22	3,52
1887	12,13	9,26	8,34	6,28	5,66	13,52	2,87
1888	11,96	8,81	7,93	6,23	5,54	13,14	3,23
1889	12,27	9,48	8,46	6,61	5,96	13,79	3,18
1890	13,01	9,99	8,70	7,07	6,58	14,06	2,80

Det vil heraf ses, at for 1886—1890 var Priserne for samtlige Kornsorter og Kartofler betydeligt lavere end i nogen af de foregaaende Perioder. Tager man de enkelte Aar i den sidste Periode hvert for sig, vil det ses, at i de 3 første Aar var der uafbrudt Fald for samtlige Kornsorters Vedkommende. I 1889 indtraadte der en liden Prisstigning, der fortsatte sig i 1890. For Kartoflernes Vedkommende har Priserne med en enkelt Afbrydelse været jævnt dalende og stod de i 1890 lavere end nogensinde før.

Ved Hjælp af de i Tabellerne indeholdte Opgaver har man udført en Beregning over Korn- og Kartoffelavlens Bruttoværdi (o: Udsædens Værdi medregnet) i Gennemsnit for Femaaret 1886—1890 efter de paa Produktionsstederne gældende Markedspriser.

Herefter udgjorde den samlede aarlige Værdi af den indenlandske Produktion gennemsnitlig i Aarene 1886—1890 sammenholdt med tilsvarende Opgaver for 1871—1875:

Avlens aarlige Værdi:

	1871—1875.	1886—1890.
Hvede.....	1,616241 Kr.	949838 Kr.
Rug.....	4,270740 —	2,780767 —
Byg.....	17,494301 —	12,223098 —
Blandkorn ..	5,870239 —	3,314917 —
Havre.....	19,912171 —	18,158707 —
Ærter.....	1,127569 —	835434 —
Ialt Korn...	50,291261 Kr.	38,262761 Kr.
Kartofler ...	26,132175 —	24,807136 —
Tilsammen .	76,423436 Kr.	63,069897 Kr.

Fordeler man Værdien paa Rigets hele hjemmehørende Folkemængde, udkommer en gennemsnitlig Bruttoværdi af Kr. 31,5 pr. Indbygger mod Kr. 42,2 i 1871—1875. Det siger sig imidlertid selv, at der i denne Henseende hersker en meget stor Forskel imellem de enkelte Dele af Landet, og det paa en saadan Maade, at ethvert Distrikts Forholdstal indtil en vis Grad kan betragtes som Maalestok for den større eller mindre Betydning, Agerbruget har som Næringsvej. Ordnes Amternes Landdistrikter efter Størrelsen af denne Gennemsnitsværdi pr. Indbygger i Aarene 1886—1890, faar man følgende Række:

Landdistrikterne amtsvis.	Gennemsnitsværdi i	
	Kr. pr. Indbygger.	
	1871-1875.	1886-1890.
Akershus*)	66,1	65,7
Hedemarken	74,3	60,0
Kristians	63,4	59,9
Nordre Trondhjem	64,0	55,8
Smaalenene	82,5	52,2
Jarlsberg og Larvik	68,4	48,6
Stavanger	51,0	46,1
Buskerud	56,2	42,7
Bratsberg	49,8	38,0
Romsdal	46,5	36,8
Søndre Trondhjem	44,3	34,5
Lister og Mandal	47,8	32,7
Nordre Bergenhus	40,7	32,0
Søndre Bergenhus	30,9	30,8
Nedenes	36,3	26,0
Nordland	26,7	20,7
Tromsø	19,3	20,2
Finmarken	3,5	3,1

Nedgangen er for de fleste Amter væsentlig bevirket ved det betydelige Prisfald.

En Tabel oplyser om Størrelsen af det til Korn- og Kartoffelavl m. v. anvendte Agerareal. Til Sammenligning hidsætter man de tilsvarende Opgaver for 1875. Herefter var der i 1875 og 1890 i det hele Rige tilsaet:

	Agerareal:	
	1875.	1890.
med Hvede	4536 Hektarer	4386 Hektarer.
— Rug	14837 —	13759 —
— Byg	55897 —	51780 —
— Blandkorn	20670 —	14195 —
— Havre	88484 —	97839 —
— Ærter	4647 —	3646 —
Ialt med Kornsaed	189071 Hektarer	185605 Hektarer.
— — Kartoffler	34879 —	39122 —
Tilsammen	223950 Hektarer	224727 Hektarer.

*) Grunden til, at Gennemsnitsværdien for dette Amt ikke var højere i 1871—1875, er den, at Amtet da indbefattede de senere til Kristiania overgaede Forstæder.

Lægges hertil det Areal, der var tilsaet

	1875.	1890.	
med Havre til Grønfoder	2144 Hektarer	4962 Hektarer.	
— Vikker	—	923 —	
med Turnips	} 1146 Hektarer.	{ 462 Hektarer.	
— Kaalrabi			165 —
— Gulerødder			55 —
— ubenævnte Rodfrugter			152 —
udkommer som Norges samlede Agerland.....	227240 Hektarer.	231446 Hektarer.	

Herefter faar man som Resultat, at Norges samlede Agerareal i 1875 og 1890 skulde omfatte henholdsvis 227240 og 231446 Hektarer eller 2272 og 2314 □ Kilometer eller omkring 0,7 Pct. eller $\frac{1}{140}$ af Landets hele Overflade. Da Antallet af særskilt skyldsatte Jordbrug 1. Januar 1891. udgjorde 146355, kom der i Gennemsnit paa hvert Brug 1,58 Hektarer.

Af det samlede Agerland faldt der paa de enkelte Amter efter Beregningen følgende Areal:

	1875. Hektarer.	1890. Hektarer.
Smaalene	25995	25958
Akershus med Kristiania.....	28134	29669
Hedemarken.....	26432	27369
Kristians	22305	23529
Buskerud.....	14913	15158
Jarlsberg og Larvik.....	15528	15549
Bratsberg	8948	9216
Nedenes	4134	4278
Lister og Mandal	5211	5165
Stavanger	10970	10535
Søndre Bergenhus med Bergen	7365	8508
Nordre Bergenhus.....	8046	7576
Romsdal	11130	10658
Søndre Trondhjem	11821	12025
Nordre Trondhjem.....	16862	16766
Nordland	7169	6783
Tromsø	2179	2572
Finmarken	98	132
Hele Riget som ovenfor	227240	231446

Betragter man Forholdet mellem det dyrkede Areal*) og Værdien af den derpaa indvundne Avl, kommer man til det Resultat, at den gennemsnitlige Bruttoafkastning af 1 Hektar var 281 Kr. mod 338 Kr. i 1875, naar man tager det hele Land under Et. Ordnes Amterne efter Afkastningens Størrelse, faas følgende Række for 1890 sammenholdt med 1875:

Landdistrikterne amtsvis.	Gennemsnitsafkastning pr. Hektar.	
	1875. Kr.	1890. Kr.
Finmarken.....	748	648
Tromsø.....	435	486
Søndre Bergenhus.....	502	473
Nedenes.....	554	432
Nordland.....	382	417
Lister og Mandal.....	524	382
Romsdal.....	427	379
Nordre Bergenhus.....	435	373
Stavanger.....	385	363
Bratsberg.....	374	304
Søndre Trondhjem.....	359	291
Kristians.....	323	272
Nordre Trondhjem.....	300	262
Hedemarken.....	332	261
Buskerud.....	299	229
Akershus.....	269	220
Jarlsberg og Larvik.....	283	217
Smaalenene.....	261	177

Denne temmelig overraskende Ordensrække lader sig for en væsentlig Del forklare ved det forskellige Forhold, hvori de to Hovedsædarter, Korn og Kartofler i de forskellige Landsdele ere Genstand for Dyrkning. Sammenligner man nemlig paa den ene Side det til Korndyrkning anvendte Agerland med

*) I den følgende Tabel er der kun taget Hensyn til det til Korn- og Kartoffelavling anvendte Areal.

Udbyttet af Kornavlingen og paa den anden Side det med Kartoffler tilsaede Areal med Værdien af Kartoffelavl, saa vil man finde, at en Hektar Kartoffel-land gennemsnitlig giver en Afkastning af 634 Kroner (mod i 1875 749 Kroner), medens det samme Areal, tilsaet med Korn, ikke afkastede mere end 207 Kr. (mod i 1875 263 Kroner). Som Følge heraf vil man i foranstaaende Række som Regel finde, at de Amter give det højeste Udbytte i Forhold til det dyrkede Land, hvor man hovedsagelig lægger an paa Kartoffel-avl, medens omvendt de Amter staa lavest i Rækken, hvor Korndyrkningen er den overvejende. Til det omhandlede Forhold bidrager forøvrigt ogsaa den Omstændighed noget, at Priserne i de forskellige Landsdele ere saa ulige. Dette kommer saaledes navnlig tilsyne for de nordligste Landsdeles Vedkommende, hvor Priserne selvfølgelig staa meget højt. Forøvrigt maa det erindres, at der her alene er Tale om Bruttoafkastningen og at Produktionsomkostningerne i de forskellige Dele af Landet af flere Grunde ere meget forskellige.

